

MÁCS JÓZSEF

Eszter

Nem vagyok babonás. Az álomban se hiszek. Az álomfejtőnek meg még úgy se. A hiszékeny ember nehezen szerzett pénzére vadászik. Ennek ellenére mondom, hogy megálmodtam: el fog jönni a román hozzám. Megjelent az álmomban egy férfi. A hadiözvegységek rettenetes jajgatásba kezdtek.

Az alvégen szállásolt el. Arra azonban nem emlékeztem reggel, hogy kinél. Megfrüstökölt. Leverte magáról az út porát. Kijött a ház elé, és azt kérdezte a sok síró-rívó asszonytól:

– Varró Eszter itt van-e maguk közt?

Az asszonyok mind rám néztek.

– Itt vagyok – mondtam. Közelebb mentem az idegenhez. – Mit akarsz?

– Add a kezed. Gyere velem.

– Nem megyek, míg nem mondod, hogy hová – fogadkoztam.

– Majd megtudod. Gyere be velem ide – mutatott arra a házra, amelyikből kijött. – Elfelejtetted, hogy a feleségem vagy?

– Én neked? – lepődtem meg. – Csakugyan. Milyen bolond vagyok. Nem emlékszem a saját esküvőmre. Ne haragudj már!

– Ne beszélj annyit. Gyere be velem. Hiszen már mondtam!

– Jól van, megyek – engedtem az unszolásnak.

A ház a miénk volt. Káprázott a szemem. Annyi minden volt benne. Sok szép bútor. Meg mindenféle edény. Ami kell a fiatal házasoknak. Még vödör is volt a vizeslócán, szemnek tetsző, mutatós. A füleki zománcgyárban csinálnak olyat. Együtt volt minden. Még a lábtörő se hiányzott a küszöb elől. Az udvarból sem hiányzott semmi sem. Tehén, disznó, tyúk, liba, kacska, minden volt. A ház mögött veteményeskert várta a kapát meg az esőt. Elöl meg virágoskertet találtunk. Örültem a sok virágnak. Mindjárt gondjukat viseltem. Megöntöztem az ágyásokat. Boldog voltam. Soha nem volt semmim. Egyszerre lett mindenem. Bolondos jókedvem támadt. Ugráltam, táncoltam a férjem előtt. A nyakába csimpszkodtam.

– Hol volt az esküvőnk? – kérdeztem tőle. – Hogy milyen az eszem. Nem emlékszem rá. Nem emlékszem semmire.

– Nem tudod? Nem szép tőled. Hát a falutokban. Varjason. Rosszul léptél a köves úton. Nem emlékszel? Letört a cipőd sarka – duruzsolta a fülemben. Fogta a derekamat.

– Arra emlékszem, hogy letört. Mindig letörik, ha rosszul lépek. De másra nem. Még arra se, hogyan ismerkedtünk meg – néztem rá, és nem láttam az arcát.

– Nem ismerkedtünk. Nem jártunk kéz a kézben. Bementem a falutokba, és feleségül vettelek. Összeházasodtunk, mint az egymásra utaltak.

– Örülök, hogy a férjem vagy!

– Én is örülök, hogy a feleségem lettél. De most már engedd el a kezem. Mennem kell!

– Jó, menj, de ne légy soká – eresztettem el a kezét. Nem láttam többet.

Magamat láttam csak, gyászban, szomorúságban, a sok síró-rívó hadiözvegységek között. Ahogy az uramat várom vissza. Nem tudtam, hová ment, honnan jön. A hajnal csak a hült helyét találta az ölben.

Ilyen volt az álmom. Korán felébresztett. Máskor nem szoktam olyan korán kelni, csak mikor jön ki az ölbe a gazdám, Vétkes Pista bácsi. Néha, ritkán, éjfélkor is felébredek, ha a tehén nagyon csörgeti a láncát. Vagy ha a borjú beletekergőzik a kötélébe. Olyankor ijedten felülök. Ugyanolyan ijedten, mint mikor róka riasztja álmukból a bóbiskoló tyúkokat. Kapom a villát, rohanok az udvarra. Ölök és szúrok. Elég sok rókával végzek. Azért csak jönnek, háborgatnak. Rossz helyen fekszik a portánk. Leghamarább a mi udvarunkat találják meg, az kerül az útjukba. Kérdezik tőlem sokszor, különösen a félénk vénasszonyok, akik már azt a sötétet látják, amely a haláluk után vár rájuk, hogy nem félek-e az istállóban? Őket kitörné a rossz!

Nevetek rajtuk. Mitől félnék? Nem vagyok egyedül. Az állatok kérdése, szuszogása megnyugtató. Azt mondják a részegre, hogy a feje a Krisztus kötényébe hull. Engem meg elkerülnek a rossz álmok. Pedig húsz évemből a hatodikat töltöm ölben. Vállalom kell a sorsom. Szegény anyám hat gyereket hozott a világra. Elsőnek azért engem, hogy szétnézhessek, jöhetnek-e utánam a többiek?

Az apám keresete arra volt elég, hogy éhen ne haljunk. Az se sok, amit én kapok. De azt hazaadom egy fillérig. Segítek a szüleimen, ahogy tudok. Dehogy félek az ölben. Féljen az, akinek rossz a lelki-

Részlet a *Szélfúvásban* című regény ötödik fejezetéből

ismerete. Senkit nem bántok. Engem se bánt senki. Dolgozom, eszem, alszom. Gyűjtöm az erőt másnapra. Sehová nem járok. A harmadik farsang múlik el úgy, hogy bálban se voltam.

Minek menjek? Petrezselymet árulni? Gazdafiú, de még iparos se kéri fel a cselédlányt. Annyira nem alacsonyítja le magát. Éjszaka akármelyik eljönne. Amikor nem látják. Amikor becsukja szemét a világ. De arra meg én nem vagyok kapható. Semmim sincs. Legalább tisztességem legyen. Táncoljak egész éjszaka Bumbaj Pistával? Minden tánc egyforma neki. Kettőt lép jobbra, kettőt meg balra.

Elég jó az alakom. Magam is látom, mások is mondják. Csak a szám ne lenne olyan csúnya. Sokan megcsóválják a fejüket, amikor nem a *Miatyánkot* mondom, meg amikor a csordásunk kacskaringós ostoránál is hosszabbat káromkodom. Ilyen vagyok. Nem tehetek róla. Amilyen az adonisten, olyan a fogadisten.

A kovácsunkat gyakran letorkolom, pedig idősebb nálam. De mit csinálhatok? Kitöri a frász, ha meglát. Majd elolvad. Vigyorgó rám a kulimászos arcával.

– Micsoda jó melles lány vagy, Eszter! Jó melles, faros lány!

Ilyeneket mond nekem. Mit lehet erre válaszolni? Jól kinyitom a számat.

– Ne mondjon már ilyen nagyot. Úgyse eresztem be az ólba. Van magának felesége. A mesterné asszony. Az ő fara a nagyobb. Azt babrálja!

Nem kell engem félteni. Megmondom a magamét mindenkinek, ha nem hagynak békén. De csak az úton. A szekérről kiabálva, vagy az udvaron. Nem járok sehová, még a boltba se. Ha mindenki olyan lenne, mint én, Szász Józsi boltostul tönkrement volna. Az udvar az enyém. Meg a mező. Ott telik az életem. Senkinek nem jutott még eszébe, hogy rám törjön, rám ijesszen. Tudják, hogy nem vagyok ijedős. Meg hogy nincs semmim. Amim van, csak az veheti el tőlem, akinek magam is adom.

Az ólban lakó lányokat az álmok is védik. Soha nem esett meg velem, hogy otthagytam volna a helyem. Hogy pokrócba csavargózza zörögnöm kellett volna az ablakon: eresszenek be, mindjárt megveszek a félelemtől. Kerültek az ilyen álmok. Elrepültek az istállónk felett.

Egyszer fordult elő, hogy szép is, csúnya is volt az álomban. Amikor a férjem abba a szépen bebútorozott házba bevezetett. A szép az volt benne, hogy a vágyam teljesedett be. A csúnya meg, hogy magamat is láttam a sok síró-rívó asszony között. A ház,

az udvar, a kert és az álombeli férjem elvesztése felébresztett. Hajnali három órakor már lógattam le a lábam a dikóról. Kedvetlenül fészülködtem. A furcsa álmomon gondolkodtam.

Mit jelent? Férjhez megyek hamarosan? Megkéri valaki a kezem? Nem olyan, aki ólból ólba vezet, hanem akinek háza, kertje és egy kis földje is van? Nem mondom, itt lenne az ideje. Anyám húszéves korában már a karján hordott. Hasában volt az utánnam következő testvérem is. Nem lenne bolondság, ha megjelenne az igazi. Akire évek óta várok.

Ráérő időben ugyanolyan férfiról ábrándoztam, amilyet megálmodtam. Milyen öröm lenne, ha elém állna egy napon. Álmodtál felőlem, hát itt vagyok! Vinném haza, a falumba. Boldogan mutogatnám. Egy kapuba csődíteném össze az embereket. Győződjenek meg a saját szemükkel, hogy nem minden lány vész el a világban. Ez itt a férjem. Nem akárki. Nem ólban nevelkedett, megszagolhatják. Háza, kertje, földje, mindene van.

Ébren is továbbálmodtam az álmom, amikor fészülködtem. Amikor egyetlen foncsikba fontam a hajam, és kontyba tekertem fel. Az ökrök és a tehének feltápáskodtak, úgy bámultak rám. Mintha még soha nem láttak volna. Mintha tetszettem volna nekik. Vagy csak a meztelen combomat lesték? Akkor sem takartam el, amikor mozdult a tolozár, kinyílt az ajtó. Amikor köhögve, krákogva, a torkát köszörülve bejött a gazdám. Nem zavart a közelsége. Ő se volt kíváncsi a meztelen combomra. Örült, hogy élt, hogy levegőt szívhatott.

A kovács előtt nem mernék meztelenkedni. Mindjárt elbambulna. Nekimenne a falnak. Pista bácsi nem olyan. Úgy tart számon az ólban, mint a legokosabb állatot, akivel beszélgetni is lehet. Elment mellettem. Az ökrök faránál állt meg. Kicsorgatta a felesleget. Ha előlről néztem, ha hátulról, egyforma lapos volt. Mint akin átment a hendergő. Az esőn sem álltatták eleget, nem nőtt nagyra. Gyerekeknek való ruhát hord. A gazdáném szégyelli, én meg vigasztalom. Semmi az.

Akkor szólt hozzám, amikor már kivizelte magát. Akkor is köhögve, elfúlva. Asztma fojtogatta.

– Mi ütött beléd, hogy ilyen korán keltél? – A hangja olyan volt, mint a repedt fazéké.

– Szépet álmodtam – mondtam, és belebújtam a ruhámba.

– Hova mégy szántani? Az erdő alá vagy az Aranyosba? – sípolt a tüdeje. Nem érdekelte az álmom. A szolga ne álmodjék. Se szépet, se csúnyát.

– Oda, ahová küld.

– No hiszen...

Ennyiből állt a beszélgetésünk. Nemcsak a komencióval fukarkodott. A szavaival is. Az ujjunk se egyforma. Az emberek se egyformák. Egyik a szavaival fukarkodik. Másik a pénzével. Borzas Sándorról mindenki tudja, hogy télen csak kétszer eszik. Reggel meg este. Olyan fösvény. Sajnálja magától. De a pénzét naponta megszámlolja néhányszor. Ha gyorsabban fogy, összevész a feleségével. Szidja, mint a bokrot. Inkább a fogát hagyná kihúzatni, mint a koldusnak tíz fillért adni.

Ő olyan. A gazdáném nagyokat mulat a Borzas Sándor fukarságán. Mennyit gyötri a feleségét. Hol összevesznek, hol kibékülnek. Cirkuszolnak. Szórakoztatják a népet. A pénz miatt, hogy ott rohadna meg, ahol van. Mindig kevesli, amit az erszényben talál. Mit neki, hogy drága minden. Megmorogja, ha nagyobb a kiadás. Szász Józsi tíz fillérért adta a falu szájára. Az se volt közönséges, amit a pengős világban csinált. Megpukkadok a nevetéstől, ha szóba jön. Mindenki összeszedte a pénzecskejét, amije volt.

Vitte becserélni pengőre. Csak ő akadékoskodott. Sehogy nem ment a fejébe, hogy egy pengőt adnak hét koronaért. Leteremtette a szegény, púpos hivatalnokot. Mintha ő tehetett volna róla.

– Így kitolnak velünk. Ezért vártuk magukat. Ezért állítottunk dískaput. Az én erdőből hoztuk a fát. Gondolják meg, mit tesznek, öcsémuram. Mert fogom magam, oszt visszamegyek Csehszlovákiába. Hét koronaért egy pengőt. Ki látott ilyet? Nem népnézőket vártunk, öcsémuram!

A szegény, púpos hivatalnok úgy viselkedett, mint a siketnéma. Se semmit nem hallott, se semmit nem mondott. Keresztülnézett Borzas Sándoron. Magában azonban mérgeledhetett. A fejéhez kaphatott.

– Úristen, kiket foglaltunk mi vissza?

Borzas Sándor a pénzével fukarkodott. A gazdám a szavaival. Csak a tennivalóról szólt két szót, aztán kiment az ólból. Nem bírta a tüdeje a nehéz hűgysza-

got. Örültem, hogy magamra hagyott. Letisztítottam a hídlást, megaljaztam. Megettem, megittam. Úgy ment minden, mint a karikacsapás. Még a szekeret is elkészítettem, feltettem rá az ekét. Megtöltöttem a vizeskorsót. Csak azután mentem be früstökölni.

A gazdáném még csak félig felöltözve, a ritka haja szanaszét. De a sparherdban már duruzsolt a tűz, melegedett rajta a tejeskávé. Egyszer szalonna, másszor

pirítós kenyér járta. Akkor pirítós kenyeret ropogtattam. Pista bácsi is velem evett. A gazdáném a sparherdnál állt. Onnan nézett bennünket. Szomorú volt. Életunt. Nem lehetett gyereke.

Fáradt is volt. Néha szédült, mint a lábadozó beteg. Pista bácsi se henceggetett az erejével. A nagyobb szél könnyen orra lökte. Tetejében még irigy is volt. Mindent irigyelt a másiktól. Tőlem is, a feleségétől is. Tőlem ugyan nem volt mit irigyelnie. Esetleg az egészségem.

– Hova mégy szántani, jó jány? – kérdezte a gazdáném unottan. Mintha az se bántaná, ha sehová nem mennék.

– Az erdő alá vagy az Aranyosba. Még nem mondta a gazdám, hogy hová. Legszívesebben a temető fölé mennék!

– Oszt mért? – repedezett a gazdám hangja.

– Mert ott jobban szikkad – mondtam.

– Menj akkor oda. Bánom is én, hová mégy – hagyta rám. Nem sok vizet zavart. – Mi meg, jó jány, kirakjuk a szátvát a konyhából. Meg átrostáljuk a vetőmagot – sorolta a gazdáném. – Itt a tavasz. Nyakunkba szakad a sok kerti munka. Meg már az ólunk falát se nézhetem. Csak a miénk hirdeti, hogy háború volt! De honnan kerítek kőművest? Szász Józsinak nem mondhatom, hogy vakolja be. Boltos még, nem kőműves. Az én gondom lesz az is. A gazdától úgy lehetne ítéletnapig.

– Nem bánt senkit – intézte el a gazdám ennyivel. Evett. Nem zavartatta magát.

Nem avatkoztam a dolgukba. Mi közöm a tervezéseikhez? Nem az enyém a porta. Az se, ami rajta van. Csak a munka az enyém. Vállaljam a gondot is? Nem ment el az eszem. Csinálják úgy, ahogy akarják.

*Incze János Décs: Nagybányai részlet, 1940
(Takács Galéria, Százhalombatta)*

Hagyjanak ki a játékból. Férfimunkát végzek. Tűt, vesszőt, cérnát nemigen fogok a kezembe.

Nemcsak ezért nem szóltam semmit. Az álmomon járt az eszem. A szomorú végét már el is felejtettem. Elmondjam-e a gazdánémnak? Nagyon a nyelvemen volt. Szerettem volna töviről hegyire elmesélni. Mit szól hozzá? Nem szokott bolondságokat mondani, meg ő is elmondja nekem az álmait. De azok egyformák, mint a hétköznapok. Azt álmodja örökké, hogy gyereket szül. Eteti, öltözteti, iskolába járattja. A szél-től is óvja.

A gyerek jár vissza az álmaiban. A méhében meg nem fogant gyerek. Egyszer már úgy volt, hogy lesz gyereke. Akkor kerültem hozzájuk. Két hónapig örvendezett a terhességének. Aztán elsiratta. A magzat meggondolta a dolgot. Megérezte idejében, hogy most nem jó világra jönni. Nemsokára édesanyák siratták a frontra indult férjüket és fiaikat.

Úgy láttam jobbnak, ha nem említem az álmat, ha egyelőre megtartom magamnak. A gazdáném még félreértene. Azt gondolná, hogy az időt húzom. Éppen érkezett a szántás-vetés ideje. Majd délben vagy este számolok be neki a furcsa álmomról, de csak ha a gazdám nem lesz jelen. Minek kötném az orrára?

Végeztem a früstökkel. Visszamentem az ólba, befogtam az ökröket. A gazdám mindenest, háromnegyedes vastag kabátját feldobtam az ülésre. Hiába szép, napos az idő. A szélnek még éle van, átfúj a csonton. Ágyba fekteti, aki nem vigyáz magára. Hányan megjárta már, akik hittek a tavaszban. Semmibe vették a szelét. Hányan patkoltak el?

Nem akartam így járni. A háromnegyedes vastag kabátot magammal vittem. A kapun túl felugrottam a szekérre. Nyugodtan foglalkozhattam az álmommal. Az ökrök csendesen baktattak előttem, vissza-visszaterhettem hozzá. A legszebb részére. Bosszantott, hogy felébredtem. Nem bántam volna, ha sohasem ébredek fel. Annyira tetszett az álmomban minden. Csak a vége ne fordult volna rosszra. Csak a síró-rívó asszonyok között ne lettem volna magam.

Azért fordul rosszra minden az álmunkban, hogy könnyebb legyen viselni az életet? Ki lehetett az idegen? Az eke után lépegetve se jöttem rá. Pedig sorra vettem minden számba vehető legényt.

Nem tudom, hányszor fordultam, hányszor eresztettem földbe az ekét. Azt se tudtam, ki szántott még a közelemben. Az ökrökről, a barázdáról a temető felé révedezett el a tekintetem. Földbe is gyökerezett

a lábam attól, amit láttam. Lovas szekér kaptatott fel a dombra, és az ülésen nem egyedül árválkodott Pálmainé! Volt még mellette valaki. Senkire nem hasonlított.

Ahhoz, hogy felismerjünk valakit, nem kell látnunk az arcát. Elég megfigyelni a testtartását, a feje vagy a keze mozdulását. Aztán már tudjuk, ki ül a szekéren. Bumbaj Pistát, a Csordás Jenő szolgáját messziről felismerem, mert olyan furán tartja magát, mintha kardot nyelt volna. Mintha nyomná a fejét a koszos sildes sapka. Arra is lusta, hogy valamerre nézzen.

Nem tudtam kitalálni, ki ül Pálmainé mellett. Éreztem, hogy hangosabban ver a szívem. Az álmom valósulna meg a szemem láttára? Az idegen hajtaná a Pálmainé lovát, aki férjem volt az álmomban?

Közről szerettem volna látni az idegent. Annyira azonban nem volt közel egymáshoz a két parcella, hogy jobban megnézhettem volna. Kiabálni meg nem akartam Pálmainénak. Ahogy ismerem, elhíresztelte volna rólam, hogy megláttam a szolgáját, és azóta nem férek a bőrömbé, és rekedtre ordítottam magam.

Pedig egy nagy frászt. Ott törje ki a rossz a férfiakat. Egy lépést se tennék utánuk. Megvagyok nélkülk. Találgattam, ki lehet az idegen. Először varjasinak néztem. De rá kellett jönnöm, hogy nem odavalósi. A környéken se lakik, láttam volna már valahol. Ha másutt nem, hát Pálmainénál. Rokon eljár a rokonhoz. Nem emlékeztetett senkire. Megfájdult a fejem a sok találgatástól. Szántottam, tapostam a barázdát, és néha az idegenre pislantottam. Nem lettem volna lány, ha nem húzott volna arra a szemem.

Úgy kezdődött a napom, mint az álmom. Izgatott lettem. Abban is megjelent egy férfi, itt is megjelent egy férfi. Arról se tudtam, kicsoda, meg erről se tudom. Csak a sok síró-rívó asszony nem volt sehól. Pedig azok is ott lehettek Pálmainéban. Ő maga is síró-rívó asszony. Mióta elhozták a hírét az ura halálának, sokszor sírva fakad. Siratja a szerencsétlenségét. A pálinkában talál vigasztalást.

Mindössze egyet tértül akkor is a lovakkal. Aztán átengedte az idegennek az eke szarvát. Szaladt tovább, hajtotta a nyugtalanság. Nevethetnékem támadt. Az álombeli idegen szánt a közelemben? Néhány órája még a hites felesége voltam. Mondhatom, szépen kezdődik ez a nap. Ilyenekre gondoltam. Meg olyan bolondságokat forgattam a fejemben, hogy mi lenne, ha az ökreimnek azt mondanám, hogy hó. Aztán odamennék az idegenhez.

Megkérdezné tőlem, mit akarok. Én meg azt mondanám, hogy semmit. Mit akarhatnék attól, aki nem tudja, hogy a férjem. Azért elmesélném neki az álmom. Nem hagynék ki belőle semmit. A síró-rívó asszonyokról se hallgatnék, meg az ő eltűnéséről se. Arra mit mondana? Nézne rám. Meresztené a szemét. Magában meg azt gondolná, hogy ennek is kihagy. Hiányzik egy kereke.

Más, amit gondolunk, más, amit csinálunk. Nem mentem oda. Lesült volna a bőr a képemről. Elsüllyedtem volna szégyenemben. De a szememnek se tudtam parancsolni, hogy ne nézzen arra. Van az erdő felé is látnivaló, arra is szántanak. Szántás-vetés ideje van, eke forgatja a földet mindenfelé. Mondhattam akármit, az idegenen pihengetett legszívesebben a tekintetem. Szegény apám volt olyan. Ő is oda nézett, ahová nem kellett volna. Mentségemre azt hozhatom fel, hogy én az álombeli férjem kerestem az idegenben.

Akkor se engedelmeskedett a szemem, amikor a szántással végeztem. Az idegen észre is vette, hogy nézem. Köszönöm kellett neki. Nem élünk a vadonban. Nem mehettem el csak úgy szóltanul. Nem tudom, hogy ugrott ki a számon az adjon isten. A fülem bedugult izgalmamban. Közel kerültünk egymáshoz, mint az álmomban. Nem hallottam, hogy fogadta volna a köszönésemet.

– Jól hámlott, jól? – hallottam később a kérdését. Nem hasonlított a hangja az álombeli férjemére.

– Elég jól – mondtam, és szólítottam az ökreimet.

Éreztem, hogy bámul utánam. Szúrta a hátam a tekintete. Rövid ideig beszélünk. Annyi eszem azonban volt, hogy megnézzem magamnak. A homloka szép volt. Szép magas. Nevettem, kuncogtam magamban. Még az ökrök is visszanéztek rám. A temetőnél úgy ereszkedett le velem a szekér, ahogy a koporsót eresztik a sírba. Faragó Gyula arra várt, hogy a temetőhöz érjek. Megkondította a nagyobb harangot. Ne állítsak haza harangszó előtt. A kisebb harang egész héten nem szólt. A pap nyomdokain haladt. Vasárnaponként nyelvelt, meg ha meghalt valaki.

Megcsapkodtam az ökröket. Menjenek bátrabban. Hallották a harangszót. Vajon milyen vallású az idegen? Én kálvinista vagyok. Minden vasárnap megyek a gazdánémmal istentiszteletre. Titokban még mindig gyereket remél. Hátha megkönyörül rajta az Isten. Az emberek a templomba járásuktól is a hasznukat várják.

Minek tagadjam? Én is az álom beteljesülését vártam a templomba járástól. Nem tudom szóval kifejezni, milyen szép a vágy. Kis korom óta az akarok lenni, ami az álmomban voltam. Hűséges feleség. Nem vagyok nagyzó. Soha nem jutott eszembe, hogy nagyságos asszony is lehetnék. Fátyol, rúzs, puder, kalap. Nem csinálnék maskarát magamból. Mióta dikón alszom, családi házra, kevéske földre, szerető, becsülő férjre vágyik a szívem. Se többre, se kevesebbre.

Vágyam beteljesülése most érkezett volna el? Nem vagyok babonás. Nem hiszek az álmokban. Az álomejtőknek a szemükbe nevetnék. A figyelmeztetést azonban látnom kellett az álmomban és az idegen megjelenésében. Történni fog velem valami. Azt azonban nem tudtam kitalálni, hogy mi. A sok töprengéstől már bárgyúbbnak nézhettem ki, mint Bumbaj Pista.

Jobban elbambulhattam, mint az ökrök. Mikor befordultam az udvarunkba, a hátsó tengely beleakadt a kapufélfába. Káromkodtam egy sort. Szidtam a pereputtyát annak, aki nem rakta kijjebb az oszlopot. Pista bácsi a lépcsőn állt. Az ijesztőn se lobog jobban a ruha. Csóváltatta a fejét. Nem értette az ügyetlenségemet. Vagy azon tűnődött, hogy a kapu is úgy megy össze idővel, mint az ember vénségére? Pedig kitalálhatta volna az okos fejével, hogy az oszlopoknak semmi bajuk. Jó helyen állnak. Se össze nem mentek, se szét nem húzódtak. Én lettem más. Velem történt valami a furcsa álom után. – Hamar kész lettél – reszelt a hangja. Könnyebben vette a lélegzetet, hogy épségben maradt a kapu.

– Nem a Napot néztem – mondtam.

Azt már nem tettem hozzá, hogy nem is mindig a földet. Volt más néznivaló is a közelben. Nem kötöttem az orrára. Kifogtam, megettettem, megittattam az ökröket. A borjúkat is vályúra eresztettem. Az udvaron ugráljanak, ne a jászolba másszanak nekem. Neki-neki is iramodtak. Szétröppentek előlük a tyúkok, alig tudtam behajtani őket.

Mikor végeztem az állal, bekukkantottam a csürbe. Már csak az egyik rekeszben volt széna. Azt a keveset is sok utánajárással szerezte a gazdám. Háború volt. Mindent feletettek a német, a román és az orosz katonák. Még szerencse, hogy a szalmakazalból maradt valamicske. Lehetett vele szaporítani a szecsskát. Pontosan úgy, ahogy az öregeink mondogatják:

– Nagy kenyér, kis kolbász. Kevés széna, sok szalma...

A szalmába kevés korpát kell szórni. Mindjárt több tej csurran a zsétárba. Kerül bele elég. Legtöbbször a hátam mögött. Nekem kell fejni. Tiszta volt a csűr, mint a kitakarított konyha. Gyakran felsepertem nyírfaseprűvel. Vetőgép, borona a sarokban. A szekér közepén. De csak esős időben. A szecs kavágoval nem tudtam mit kezdeni. Alig látszott ki a porból. Naponta használok, segítség nélkül.

Elfelejtettem, miért mentem a csűrbe. Ez se fordult még elő velem. Mérgesen kiszaladtam az udvarra. A fény vakította a szemem. Éppen le akartam ülni a favágó tuskóra, amikor kihajolt az ablakon a gazdáném.

– Kész az ebéd, Eszter!

– Jó, megyek – mondtam.

Aztán bementem. A gazdám ingre vetkőzve már evett. Mintha ő éhezett volna meg a temető felett. Kanalazta magába a bablevest. A csámcsogása idegesített. Én is hozzáfogtam. A gazdáném nem ebédelt velünk. Megszokott helyéről nézte az evésünket.

Nagynak, világosnak találtam a konyhát. Kítették belőle a szátvát. Több fényt kapott a kredenc, az ajtó, a vizeslóca és az asztal. Nagytakarítás folyt, míg szántottam, míg az idegenre pislogtam.

Az idegenre gondolva megint elfogott az a különös érzés. Nem tudtam megszólalni. Pedig máskor nem állt be a szám: így gazdáném, úgy gazdáném. Mindenről beszámoltam. Akkor meg, mint aki megkukult. Csak néztem a leveses tányéromba. Úgy gondoltam reggel, hogy majd délben elmondom az álmom. Kíváncsi voltam a gazdáném véleményére. Aztán hirtelen másképp gondoltam mindent. Feleslegesnek tartottam a beszámolót.

Már majd' kifúrta a kíváncsiság az oldalamat. Ki szánt Pálmainénak? Egyre gyakrabban pislantottam a gazdánémra. Ő azonban nem látott belém. Félreértette a pislogásom. Azt hitte, a hallgatását furcsállom. Erőltetni kezdte a beszélgetést.

– Szász Józsi már megy a boltból – mondta. – Megszűnik a Hangya. Nem lesz szövetkezet.

– Nem mindegy, hogy mi lesz? A bolt marad. Nem viszik sehová – reszelt a gazda hangja. Olyan sokat akart mondani egyszerre, hogy majd megfűlt a szávaiban.

– Emberek jönnek, emberek mennek. Mindig így volt. Mindig így lesz – folytatta a gazdáném.

– Pálmainénak idegen szántja a földjét – tereltem arra a figyelmüket, ami foglalkoztatott.

– Nem tudod? A szolgálja – mondta izgalommal a gazdáném. – Ő aztán ne panaszkodjon a szerencsés-

jére. Hányan keresnek szolgát! Hozzá nyitott be az idegen jókor reggel!

– Tudom. Hogyne tudnám. Tőlem ment el. Tőlem talált oda – szántam rá magam az álmom elmondására.

– Tőled? Ne járasd velem a bolondját – nézett rám furcsán. A gazdám is vizslatott a szemével. – Hol járt volna nálad?

– Nálam járt. A férjem volt. Bevezetett a házába. Azt álmodtam.

– Bolondokat beszélsz – intett le a gazdáném.

– Pedig az igazat mondom. Reggel ment el tőlem. De a nevét nem tudom. Nem mondta. Azt se, hogy hová való.

– Furcsa neve van. Furcsább, mint az álmod – nevetett kényszeredetten a gazdáném. – Nálunk a cigánynak sincs olyan. De hogy Erdélyben sok az olyan nevű. Vak Rozi beszélte. Összetalálkoztunk a boltban. Ő látta. Mindig Pálmainénál ül. Ne félj, megnézte rendesen a fél szemével!

– Én is láttam. Köszöntem is neki. Jóra való legénynek látszik. Honnan került ide?

– Azt beszélük, hogy fogságból – reszelt a gazdám hangja. Jobban érdekelte a pletyka, mint a munka.

– Ha álmodtál felőle, számolhatsz vele, hogy egyszer majd megjelenik nálad – beszélt kedvem szerint a gazdáném. De én úgy tettem, mintha mindez hidegen hagyott volna.

– Üljön csak a seggén. Ne mászkáljon – mondtam. Otthagytam az ebédet. Kétszínűsködtem.

De még le sem értem a lépcsőn, már haragudtam magamra. Nem voltam őszinte a gazdánémhoz. Elhallgattam, hogy máris olyan nekem, mint a gazdájához hűségesen ragaszkodó kutya. Jön velem az ólba, a csűrbe, a kertbe. Este meg majd bebújik a takaróm alá. Hiába mondom neki, menj tőlem, nem érdekelsz. Nem tágít mellőlem.

Kísért azután is mindenüvé. Még a templomba is. Énekelt velem. Meg imádkozott velem. Ördög bőrébe bújt. A pap úgy nézegetett rám, mintha látta volna. Ördög képében ül valaki mellettem. Reszketett a lelkem.

Akkor már elkezdődtek az imaestek. Nem a templomban, a parókián. A gazdáném hűségesen járt oda. Nem maradt volna el egyről se. A buzgalmától várta a gyermekáldást. Velem együtt se sokan jártak oda. Én is el-elmaradoztam. Félttem, hogy a pap észreveszi, hogy csak a testemmel vagyok jelen.

Eleinte csupán az álom folytatását akartam. Ké-

sőbb meg már az idegen valóságos megjelenését is. Nem értem be annyival, hogy láttam a határban. Nyugtalanul vártam arra a napra, amikor találkozunk. Az ólban, az udvaron, a kapuban, akárhol. Akkor már levizitált a főjegyző úrnál. Hozzám is eljutott a híre, hogy román. A főjegyző úr tanult ember. Megállapította.

A hír megint az álmodat juttatta eszembe. Találgattam, hogy az idegen az álmodban, a férjem milyen nyelven beszélt velem? Nem tudtam rájönni. Később aztán nevettem a butaságomon. Milyen nyelven beszélt volna? Mikor én csak magyarul tudok. A németek, a románok, az oroszok mind magyarul beszéltek velem az álmodban.

Úgy kell hozzám szólni mindenkinek, aki azt akarja, hogy értsem.

Nem törtem én a fejem azon, magyar-e, román-e a Pálmainé szolgálója. Nem törődtem vele. Hidegen hagyott, mivel kürtölik tele a falut. Végeztem a munkám, amiből soha nem volt kevés, és szívesebben jártam a mezőre. Abban reménykedtem, hogy látni fogom valahol. Esténként is azzal aludtam el, hogy találgattam: hol bukkan fel másnap?

Vasárnap meg kiálltam a kapuba. Olyankor a szolgáló is elindul valamerre. Csak ő nem teszi ki a lábát az udvarból. Mintha tudta volna, mit híresztelnek róla. Járt már erre román katonaruhában. Amikor átvonult falunkon a front. Akkor nézte ki magának a Pálmainé házát. Magyaroknak adja ki magát. De csak azért, mert nem tudta, hogy mire visszaér a fogságból, már cseh-szlovákiai magyar falu házában az ajtaján fog kopogtatni. Így mondta a főjegyző meg Faragóné, a kézbesítője.

Ha idejében megneszeli, mi történt, partizánnak is felsaphatott volna. Mehetett volna a Szász Józsi helyére. Nem leleményes, az biztos. Hargitai Gergő névvel románnak lenni? Ezt is mondták róla. Én meg nyitva tartottam a fülem. A konyhában alszik, dédelgetett helyen. Talán nem is egyedül, hanem Pálmainéval. Egy idő óta olyan, mint az alvajáró. Mint akit fejbe vertek...

Két hétig bújócskáztunk a mezőn. Hol itt találkoztunk, hol ott. Mintha csak a kettőnké lett volna a határ. Rajta függött a szemem. Minden újáról tudtam. Mikor meg az Aranyos-dűlőben vettem, kíváncsian lestem, hogy melyik úton ereszkedik le majd szekérével a góbisi kúttól. Azon-e, amelyik a temető fölül vezet be a faluba, vagy azon, amelyik a földünk végénél kanyarog. Így akartam meggyőződni

róla, hogy ő szemmel tart-e engem. Tudja-e, merre járok.

Hol járt még, amikor nekem már pír égette az arcom! A földünk végéhez tartó úton közeledett. Szóltgattam az ökröket, mentem a vetőgép után. Közben úgy igazgattam a ruhám, a kontyomat, mintha most kérnék meg a kezem. Izzadtam a kintől. Patakokban folyt rólam a veríték.

A nagy izgalomban se vesztettem el az eszem. Legyezgettem az ökröket, hogy egyszerre érjünk a földünk végéhez. Aztán huncut játékba kezdtem. Úgy tettem, mintha nem vettem volna észre. Mintha nem hallottam volna, hogy szól a lovaknak: hó! Az én ökreim maguktól megálltak. Zavaromban a vetőgép mögé bújtam. Úgy tettem, mintha a csövek közül cibálnám ki a kukoricacsutkákat.

– De nagy az iparkodás, de nagy. Kergeti valaki? – szólt hozzám. Úgy néztem körül, mintha nem tudtam volna, ki beszél hozzám.

– Maga az? – mondtam. – Hol jár erre?

– Innen jövök a góbisi kúttól. Ahogy elnézem, maga is fiatal, meg én se vagyok öreg. Tegeződjünk. Nem szeretek magázódni – húzta el huncutul a száját. A szemembe nevetett.

– Nem bánom – egyeztem bele minden vonakodás nélkül.

– Akkor szervusz.

– Szervusz.

– Hogy hívnak?

– Eszternek. Varró Eszternek.

– Én Gergő vagyok. Hargitai Gergő. Nem kérdezem, ki a gazdád, mert tudom. Elmehetnék hozzád? – mosolygott az ajánlkozásához.

– Hát – nyújtottam a nyúl farknyi szót. Nem számítottam ilyesmire. Nem tudtam mit mondani hirtelen.

– Jól van – lélegzett fel megkönnyebbülten. – És most nézz rám. De jól nézz meg! Ugye, nem vagyok román? Ugye, csak rám fogják? – kérdezte úgy, mintha keserű lapuba harapott volna.

– Nekem ilyet ne mondj! Nekem mindegy, hogy mi vagy. Téged nézlek, nem a fajtádat!

– Okos lány vagy, Esztike. Akkor este, Isten veled – mondta, és továbbhajtott.

Zúgott a fülem. Nem hallottam, amikor elzörgött a szekere. Mintha álmodtam volna újra. Megállt a földünk végénél. Beszélgetett velem. Bejelentette, hogy eljön este. Milyen finoman, szépen jelentette be! Esztikének nevezett, ahogy még soha nem szólított

tak. Anyám se. Elhallgass, nyakon váglak, megfojtalak. Ilyeneket mondott nekem.

Később szólított Eszternek, amikor kijártam az iskolát. Amikor tudomásomra hozta, hogy több lesz otthon a hely, ha elmegyek világot próbálni. Ezen a nevémen szólított mindenki. Ha a tehénnek Piros, Rózsa, Szekfű, Vilma a neve, a cselédlányé se lehet Esztike. Ez már így van. Az Esztikében szeretet van meg gyengédség.

Gyengédségre vágytam. Karácsonykor a sírás is elfogott néha. A szeretet ünnepén szeretetnek kellene betöltenie az emberek szívét. Legalább akkor a szolgában is az embert kellene látni. Ajándékot kaptam, nem mondom. Hol diót ezüstpapírba csomagolva, hol rojtos-selymes szaloncukrot. De szeretetet soha. Esztike még karácsony estéken se voltam. A Pálmainé szolgájának kellett hét poklot megjárnia, hogy a falunk határában Esztikének szólíthasson!

Nem sokra emlékszem, mi történt azután. Kábulatba estem. Talán kétszer fordultam még a vetőgéppel. Talán Faragó Gyula delet harangozott. Aztán hazaindultam. Magamba roskadtan gubbasztottam az ülésen. Az ökrök csendesen ballagtak. Hargitai Gergő kábulatba ejtett. Lenne mégis valami az álomban?

A földünk végén Hargitai Gergő mondta, hogy eljön hozzám este. Tiszteletét teszi nálam. Álom és valóság egyezne mindenben? A jól letaposott dűlőút nem csilloghatott fényesebben, mint a szemem. A poros mező, a szürke bokor, a sok fa meg bozót mind fényben úszott előttem. Ünneplőbe öltöztek. Annak a tiszteletére, hogy Esztike lett az Eszterből. Nem szerettem a nevem. Utáltam a pengős világban divatba jött nótát. Esztike-tike-tike, Esztike lány... De talán csak azért, mert nem nekem költötték.

Ahogy döcögött velem a szekér, még sehol semmi, de én már boldog voltam. Alig fértem a bőrömben. Úgy lett gondom Hargitai is, mint az álombeli idegen, aki a férjem volt. Jó helye van-e? Tiszta-e az ágya? Rendben van-e a ruhája? Megvan-e az ingén minden gomb? Nem töri-e a lábát a bakancsa? Nem sajnálják-e tőle az ételt? Közel jártam már a faluhoz, amikor Borzas Sándorral találkoztam. Vetőgép csörgött az ő szekere mögött is. Köszönés helyett csak annyit mondott:

– Haza, Eszter?

– Haza, Sándor bácsi – mondtam. Magamban meg azt gondoltam: Eszter a tehene, nem én. Ha nem tudná, újra megkereszteltek. Most már Esztike vagyok, nem Eszter.

Kós Károly: Mátyás király szülőháza, 1923 (Murádin Jenő tulajdona)